

Nederlandse landbouwgronden moeten volgens Strootman niet vol worden gelegd met zonnepanelen.

Landschapsarchitect Berno Strootman bewaakt als rijksadviseur de kwaliteit van het landschap in heel Nederland. Hij is bezorgd over de korte termijn-politiek en pleit voor 'meer rentmeesterschap'. Over Twickel maakt hij zich minder zorgen.

Twickel is voorbeeld voor Nederland

AUTEUR Berno Strootman was de afgelopen jaren de architect achter de grote renovatie van het overpark.

ACTUEEL Met het graven van een vijver tegenover Carelshaven en de aangekondigde verwijdering van de noordelijke lus van de rondweg zitten die werkzaamheden er bijna op. Een intensieve klus waar hij met grote voldoening op terugkijkt. "Twickel is voor mij in meerdere opzichten bijzonder. Ik ken het al heel lang en het is fantastisch om te werken voor het grootste particuliere landgoed met een grote ambitie en een gevoel voor de lange termijn."

De renovatie van het huispark en het overpark werd oorspronkelijk ontworpen en begeleid door Michael van Gessel. Toen deze zich vier jaar geleden om gezondheidsredenen moest terugtrekken, werd Strootman gevraagd om zijn werk voort te zetten. Het betekende voor Strootman niet alleen een eervolle opdracht maar ook een terugkeer naar het landschap van zijn jeugd. Als kind speelde hij al graag bij vriendjes die op een boerderij woonden en als middelbare scholier fietste hij dagelijks over het landgoed, op weg van zijn toenmalige woonplaats Goor naar het Twickel College in Hengelo.

Zeker nadat hij ging studeren in Delft en Wageningen is hij het Twentse land extra gaan waarderen. "Er is hier veel bewaard. Oude eiken, boerderijen, kronkelende beken, steilrandjes. Ook de grootschalige jonge ontginningen zijn kenmerkend. Toch zijn er in deze regio ook aardig wat bedrijventerreinen bijgekomen, waardoor het arcadische beeld er niet overal meer is."

Rijksadviseur

Het landschap is continu in verandering, betoogt Strootman. "Het kan niet anders, het is geen museum." Maar hij en zijn collega's zien tegenwoordig veel ontwikkelingen die zorgen baren. Bijvoorbeeld de 'verdozing': de bouw van grootschalige distributiecentra langs snelwegen. "In Twente zijn ze geclusterd op het XL-bedrijvenpark en valt het nog reuze mee, maar vooral in de omgeving van de Drechtsteden zie je over een lengte van 10-15 kilometer het landschap niet meer." Strootman volgt deze ontwikkelingen nauwgezet omdat hij sinds drie jaar ook rijksadviseur voor het landschap is. Samen met de Rijksbouwmeester en een stedenbouwkundige vormt hij een college dat het kabinet gevraagd en ongevraagd van advies voorziet. Dat gaat over concrete plannen zoals de verbouwing van Schiphol maar ook over de ontwikkeling van nieuw beleid.

Met de geplande extra woningbouw, de klimaatopgaven, energietransitie en de verduurzaming van de landbouw komt er veel op het landschap af. "We staan als land voor grote opgaven. Maar het wordt besproken in termen van 'moeten', terwijl ze ook kansen opleveren om Nederland rijker, hechter en schoner te maken. Er is een meer planmatige aanpak nodig", concludeert Strootman. "Daardoor kan efficiënt gebruik worden gemaakt van ruimte en geld, kunnen we snelheid maken en versnippering en verrommeling tegengaan." De wijze waarop de energietransitie vorm krijgt, is volgens Strootman exemplarisch. Windmolens en zonneparken steken overal in het landschap de kop op. "Elke gemeente en elk waterschap wil energieneutraal zijn maar er is helaas nog geen overkoepelende visie. Het is niet zo handig dat iedereen in zijn eigen achtertuin, met alle goede bedoelingen, aan de slag gaat. Er dreigt een confetti van windmolens en zonnepanelen." Plannen om twee grote windturbines te plaatsen, pal naast het landgoed Twickel, zijn daarom in zijn ogen ongewenst. "Gemeenten en provincies zouden beleid moeten ontwikkelen om deze ontwikkelingen te sturen, zodat het landschap niet versnipperd. Dat geldt zeker ook voor het Rijk: De subsidieregeling SDE+ is tot nu toe de grote motor hierachter."

Rentmeesterschap

Het College van Rijksadviseurs heeft eind vorig jaar zijn perspectief Panorama Nederland (zie Panorama-nederland.nl) aangeboden aan minister Ollongren. Met een fysiek panorama, een boek, website en app wordt getoond hoe Nederland er over pak 'm beet dertig jaar uit zou kunnen zien als de grote opgaven in samenhang worden opgepakt. En in dat plaatje worden windturbines voornamelijk op zee gebouwd en liggen zonnepanelen op daken, en dus niet op landbouw- en natuurgronden. "Zonnepanelen zie ik als een vorm van industrialisatie van het landschap. Nederland heeft de beste landbouwgronden ter wereld, en die moet je niet volleggen met zonnepanelen. Na dertig jaar is de bodem dood en is de kans klein dat het oorspronkelijke agrarische gebruik terugkeert." In Panorama Nederland pleit het College van Rijksadviseurs voor meer rentmeesterschap bij overheden.

Landschapsarchitect en rijksadviseur Berno Strootman.

"In overheidsland zijn er bestuursperiodes van vier jaar. Bestuurders van Rijk, provincie, gemeenten en waterschappen willen binnen die periode wat laten zien en moeten financiële afwegingen maken met andere ambities. Bij een landgoed als Twickel ligt dat anders. Daar kies je voor een periode van bijvoorbeeld vijftig of honderd jaar. Het kost op termijn soms wel wat meer, maar je hebt er op de langere termijn meer profijt van."

Planmatige aanpak

Door schaalvergroting en intensivering van de landbouw is de kwaliteit van het landschap sinds de Tweede Wereldoorlog teruggelopen. Er zijn (veel) minder houtwallen, minder bloemen, minder insecten en minder vogels. Ook op het landgoed Twickel is er, weliswaar beduidend minder dan in het omringende landschap, de afgelopen decennia sprake geweest van verlies van kwaliteit. Strootman heeft recentelijk in opdracht van de stichting Twickel het landschap in een ruime omgeving rond het kasteel onder de loep genomen, om te komen tot een planmatige aanpak van de verbetering van de kwaliteit van het landschap. "We hebben rondgereden, foto's gemaakt en ook met behulp van een drone gekeken hoe het landschap er nu uitziet. We hebben historische kaarten en foto's bestudeerd om een beeld te krijgen van hoe het er vroeger uitzag. Vervolgens hebben we voorstellen gemaakt voor bijvoorbeeld de aanleg van nieuwe houtwallen, hagen, lanen en solitaire bomen." Ook voor de Twickel-gebieden in Lage, Gelderland en Zuid-Holland gaat Strootman zo'n landschapsontwikkelingsplan maken.

Om het landschap duurzamer te kunnen beheren, moet de landbouw ook ecologisch een slag maken. Strootman: "De biodiversiteit is achteruit gehold: hoor jij nog wel eens een veldleeuwerik?" Veel boeren zouden best graag anders willen werken, als ze hierbij zouden worden geholpen. Het ministerie van LNV streeft naar kringlooplandbouw en Twickel is met Mineral Valley één van de landelijke proefgebieden. Strootman denkt dat Twickel als voorbeeld voor Nederland kan dienen. "Twickel heeft eigen grond, hoge natuurwaarden, historische erven en het is een heel sterk merk waardoor er kansen zijn om producten regionaal af te zetten, in plaats van te produceren voor de wereldmarkt. Dat kan voor veel boeren een interessante optie zijn mits er een goede distributie wordt opgezet."

Volgens Strootman moet er een 'new deal' gesloten worden tussen de landbouw en de maatschappij. "Ik denk dat we het met alle beschikbare gelden zo kunnen organiseren dat de boeren een betere boterham kunnen verdienen in een landschap dat veel aantrekkelijker is. Het is laveren tussen de verschillende belangen maar ik weet zeker dat de boer en het landschap er over tien, vijftien jaar beter voor kunnen staan."